

UDK 808.62 (091)
Izvorni znanstveni rad
Primljen 1. lipnja 1999.
Prihvaćen za tisak 22. prosinca 1999.

Milan Mihaljević

Staroslavenski institut, Demetrova 11
10000 Zagreb

Nekoliko pabiraka iz hrvatskoglagoljskih kodeksa

Članak je nastavak ranijih priloga "Nekoliko lingvističkih zanimljivosti iz hrvatskoglagoljskih kodeksa" (Slovo 38, 1988.) i "Šrke i fraške glagoljaške" (Croatica 42–44, 1995/96.). U njemu se opisuju novi primjeri zanimljivih pogrešaka, rijetkih i neobičnih oblika koji su rezultat usputnoga "pabirčenja" po hrvatskoglagoljskim kodeksima.

1. Luče est' grǫst' edina s pokoem' neže obê rucê s trudom' i utroeniem' d(u)še

Navedeni tekst iz Propovjednika 4, 6 može se pročitati na listu 363d Brevijara Vida Omišljanina iz 1396. godine. Paralelni latinski tekst glasi: *Melior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore et afflictione animi.*¹ Zanimljiva je u tom tekstu skupina *utroeniem' duše*, još točnije riječ *utroenie*. Usporedi li se crkvenoslavenski prijevod s latinskim, vidi se da ta riječ označuje neko izjedanje, razdiranje ili tjeskobu duše, ukratko da cijela skupina znači zapravo "grizoduše". Duša, kada se razdire, dijeli se na više suprotstavljenih dijelova pa se može reći i da se utrojuje. Kaže se tako da se netko tko se jako izjeda rastrojio. Moglo bi se dakle na prvi pogled učiniti da je Vid preveo to biblijsko mjesto slobodno i kreativno. Stvar se međutim razjašnjava kada se navedeni tekst usporedi s paralelnim tekstovima u drugim brevijarima. Tako saznajemo da na istom mjestu II. novljanski brevijar iz 1495. na listu 197b ima *utruždeniemb' d(u)še*, I. vrbnički brevijar s početka 14. stoljeća na listu 228d *utrueniem' d(u)še*, a vatikanski brevijar Illirico 5 iz 1379. na listu 178b *utruženie d(u)še*. Odmah postaje jasno da na tom mjestu Vid nije bio krea-

¹ Vidi *Biblia Sacra* (II Scriptores): 774.

tivan prevoditelj, već zapravo nepažljiv prepisivač. Riječ *utroenie* dobio je zamjenom glagoljskih slova *u* i *o* koja su vrlo slična. Iz toga primjera doznajemo dvije stvari: 1. da je Vid prepisivao navedeni tekst sa starijega glagoljskoga predloška i 2. da je u tom predlošku bio isti oblik kakav je potvrđen u I. vrbničkom brevijaru, jer se samo iz njega, zamjenom *u* sa *o*, od *utrueniem'* može dobiti *utroeniem'*. Ipak, za sve je krivo rastrojenje jer je Vid u trenutku kad je prepisivao taj tekst očito bio malo rastrojen, a postojanje mogućnosti rastrojenja pomoglo je vjerojatno podsvjesno i tomu da je mogao tako pogriješiti kako je pogriješio. Rastrojen je pak najvjerojatnije bio zbog toga što je od pisanja bio već jako "utruen".

2. Valja katkada reći i "ne"

Vidova je pogreška beznačajna i bezazlena. Ima međutim sitnih pogrešaka koje mogu imati teže posljedice. Svi znamo da nam sitna pogreška može katkad "doći glave" kao i to da potpuno ista pogreška može na jednom mjestu biti vrlo opasna, a na drugom samo smiješna. Drugi stih 24. psalma na listu 5c Akademijina brevijara (III c 12) iz 1384. godine² glasi: *B(ož)e moi na te upvah da postitiždu se va vĕk?*. Da je pisac toga brevijara bio u tom trenutku "rastrojen" pokazuje udvajanje sloga *ti* u riječi *postitiždu* umjesto *postiždu*. To je međutim beznačajno u odnosu na to da je izostavio negaciju i time sasvim promijenio smisao stiha. Umjesto *Bože moj, u tebe sam se uzdao: ne daj da se postidim navijek* on je napisao *Bože moj, u tebe sam se uzdao: daj da se (zbog toga) postidim navijek*. S vjerskoga motrišta strašna pogreška. Pitanje je što bi mu se dogodilo da je njegov prijepis došao u ruke nekom zadrtnom inkvizitoru. Mnogo je manji grijeh istovrsnom pogreškom počinio pisac Grškovičeva zbornika iz druge polovice 16. st.³ kada je na listu 15v staru izreku koja na grčkom glasi: *Μηδὲ τοὺς μαργαρίτας ἡμῶν ῥίψωσιν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατή σουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν*⁴ interpretirao po svojemu i dobio ovakav tekst: *Da prosipli bisera pred svinami da ga ne potlače nogami svoimi*. I on je najvjerojatnije izostavio pri prepisivanju riječ *ne* i time promijenio smisao teksta, ali nije počinio

² O tom brevijaru vidi u Vajs 1910: XCI–XCII, Milčetić 1911: 44–45 i Štefanić 1969: 112–114.

³ Zbornik je opisao Štefanić 1970: 45–52.

⁴ Vidi K. von Tischendorf 1966: 92.

nikakvo svetogrđe, već je samo sebe učinio smiješnim. Dodatna je mogućnost objašnjenja njegove pogreške da nije izostavio riječ *ne*, već da je u predlošku bio veznik *eda*, koji može značiti isto što i *da ne*, i da je pri prepisivanju ispustio samo slovo *e*.⁵

3. Niedinъ kъždo nije niemъ

U II. novljanskom brevijaru iz 1495. godine⁶ na listu 435c u Govoru svetoga Augustina koji se čita u osmici sv. Ivana Krstitelja nalazi se i ova rečenica: *Nikoliže bez' usiê možetъ biti da niemъ kъždo gnêvъ trpeniemъ ohol'stvo smêreniemъ iz'mênitъ*. U slobodnom prijevodu značilo bi to: "nikako bez prisile ne može biti da bi tko nijem zamijenio srdžbu strpljivošću i oholost poniznošću". Kada se međutim pogleda latinski izvornik s kojega je taj tekst preveden: *Non in inquam sine violentia fieri potest, ut unusquisque iracundiam patientia superbiam humilitate commutet*,⁷ vidi se da je riječ *niemъ* dodao naš prepisivač ili pak prevoditelj njegova predloška i da njoj u latinskom nema ni spomena. Čitatelj s malo mašte, koji dobro pozna 1. glavu Evandelja po Luki, odmah će se sjetiti da je Zaharija, zbog toga što nije vjerovao Gabrielovim riječima, zanijemio od navještenja pa do rođenja Ivanova i pretpostavit će da je to vjerojatno navelo našega glagoljaša da doda u gornju rečenicu riječ *niemъ*. Međutim, kao i uvijek, valja prvo pogledati što je u drugim brevijarima. Ljubljanski brevijar C 161a/2 s kraja 14. st. ima na tom mjestu *da edinъ kaž'do*, a vatikanski brevijar Illirico 6 iz 1379. godine *da ed(i)nъ každo*. *Edinъ kъždo* običan je staroslavenski izraz koji znači "tkogod, kojigod" i odgovara u potpunosti latinskomu *unusquisque*.⁸ Očito je da je i u predlošku II. novljanskoga brevijara stajao isti izraz, ili još vjerojatnije njegova zanijekana inačica *nied(i)nъ kъždo*, pa je pisar to krivo pročitao (možda je mjesto bilo zaprljano ili djelomice izbrisano) i tako dobio potvrđeni oblik *niemъ kъždo*. Ponovno je taj primjer zanimljiv jer pokazuje da pisar nije sam prevodio tekst, već ga je prepisao sa starijega crkvenoslavenskoga predloška što potvrđuje i druga pogreška u istoj

⁵ Takva mogućnost nije jako vjerojatna u prvom slučaju jer u tom psalamskom stihu svi drugi kodeksi imaju *da ne*.

⁶ Vidi Pantelić i Nazor 1977.

⁷ Vidi *Breviarium de Camera*, vol. II: 56v.

⁸ Vidi *Slovník II: K–O*. 1973: 90.

rečenici, a to je riječ *usiê*, umjesto očekivanoga *usiliê* kako imaju i Ljubljanski brevijar i Illirico 6, gdje je očigledno ispušten jedan slog.

4. Da izidetъ ženih' ot ložnice svoee i nevêsta ot čr'tago svoego

Tekst iz knjige proroka Joela 2, 16 koji je naveden u naslovu pojavljuje se u tom obliku u Misalu kneza Novaka iz 1368. godine. Njegov suvremeni hrvatski prijevod glasi: *Neka ženik iziđe iz svadbene sobe, a nevjesta iz odaje.*⁹ Zanimljiv je u njemu genitivni oblik *čr'tago*.¹⁰ Na istome mjestu ima najstariji hrvatskoglagoljski misal Illirico 4 (25d), kao i Ročki (21a) i Beramski misal (25b), očekivani staroslavenski oblik *č'rtoga*. Pitanje je stoga kako je došlo do toga da se u Novakovu misalu pojavi upravo takav oblik. Najvjerojatnije je objašnjenje da je ta riječ knezu Novaku bila nepoznata i etimološki neprozirna (zastarjelica) i da ju je krivo razumio kao pridjevski oblik i stoga je ispravio hrvatski pridjevni završetak *-oga* u pravilan crkvenoslavenski oblik *-ago* i tako umjesto *čr'toga* dobio *čr'tago*. Ista se zamjena pojavljuje i u jednom srpskom dokumentu (Mon. serb. 155) iz 1357,¹¹ dakle otprilike iz istoga vremena kao i Misal kneza Novaka: *Vъsprijeti mi vênъcъ carъstviya dijadimoju i prvъoje znamenije carъskoga črtago* što bi moglo biti potvrda takve pretpostavke, ali i poziv na oprez jer se ista pogreška pojavljuje u dva nepovezana spomenika. Taj je primjer zanimljiv i zbog toga što kod pridjeva ima već novi genitivni završetak *-oga* (*carъskoga*) a kod imenice staroslavenski završetak *-ago* što pojačava sumnju u predloženo objašnjenje. Dodatno u sumnju takvu pretpostavku dovodi činjenica da Akademijin rječnik navodi dva primjera iste riječi s početka 18. st. kod Ivana Tomka Mrnavića u obliku *črtag*: *U črtag orudje zatim se odpravi i Iz črtaga kada se zavrati.*¹² Valja tomu pridodati i činjenicu da se slavenska riječ *črztogъ* obično smatra posuđenicom iz perzijskoga (možda avarskim

⁹ Vidi *Biblija* 1980: 895.

¹⁰ Osim u Novakovu misalu pojavljuje se taj oblik na istom mjestu još u Prvotisku misala iz 1483. godine na listu 25c gdje je vjerojatno preuzet iz Novakova misala koji mu je bio predložak (Usporedi M. Pantelić 1967.), te u Senjskom tiskanom misalu iz 1494. na listu 27c gdje je vjerojatno preuzet iz Prvotiska (Pokazuje to činjenica da se, kao i u Prvotisku, pojavljuje ekavski oblik *nevesta*, prema *nevêsta* u Novakovu misalu).

¹¹ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio II četa – đavlji*. Zagreb 1884–1886: 79.

¹² Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio II četa – đavlji*. Zagreb 1884–1886: 79.

ili starobugarskim posredovanjem) *čartak*, od čega je i suvremeni balkanski turcizam *čardak*.¹³ Sve to omogućuje možda i drukčija objašnjenja toga primjera u Novakovu misalu, ali ovdje se ne bih upuštao u nesigurnu kombinatoriku.

5. *Ače ičeši čudesъ smrtъ bludomъ zoveši*

U II. novljanskom brevijaru iz 1495. godine na listu 429a unutar službe na vigiliju sv. Antuna Padovanskoga u jednom responzoriju nalazi se i ova rečenica: *Ače ičeši čudesъ smrtъ bludomъ zoveši bēsi gubi bēgaiūtъ bolēz'niŭi z'dravi v'staiūtъ*. To je prijevod latinskoga teksta: *Si quaeris miracula: mors, error, calamitas, daemon, lepra fugiunt, aegri surgunt sani*.¹⁴ Suvremeni bi hrvatski prijevod te rečenice glasio: "ako tražiš čudesa: smrt, zabluda, nesreća, zli duh i guba bježe, bolesni zdravi ustaju." Dakle, nabrajaju se čudesa koja se događaju. Pitanje je stoga kako je naš glagoljaš umjesto *smrt, zabluda, nesreća* dobio rečenicu *smrtъ bludomъ zoveši*. Da to nije djelo prepisivača toga dijela II. novljanskoga brevijara, pokazuje činjenica da se isti tekst pojavljuje i u vatikanskom brevijaru Illirico 6 iz 1379. na istom mjestu na listu 118a. Znači, oba su pisara to preuzela iz zajedničkoga predloška. Vjerojatno je prevoditelj s latinskoga na crkvenoslavenski, ili možda čak i ranije neki latinski prepisivač, zamijenio latinsku riječ *calamitas* s glagolom *clamare*¹⁵ i onda nastojeći dobiti kako tako smislen tekst oblikovao rečenicu *smrtъ bludomъ zoveši*.

¹³ Usporedi Skok 1971: 296 i Fasmer 1973: 348. Skok pretpostavlja avarsko posredovanje, a Fasmer starobugarsko. Jedino Brückner objašnjava tu riječ kao izvorno slavensku i povezuje ju s glagolom *črtati* "rezati". Fasmer drži takvu etimologiju nevjerovatnom. Vidi također i K. Moszyński 1957: 129–130. Moszyński drži etimologiju te riječi nesigurnom.

¹⁴ Vidi *Breviarium Romano-Seraphicum* 1866.

¹⁵ Sudeći prema crkvenoslavenskom prijevodu, najvjerojatnije je to oblik 2. lica prezenta *clamas*, ali se može pomišljati i na oblik 2. lica množine *clamatis* koji je izvornoj riječi *calamitas* najsličniji.

6. Rođenje i čast

Slična se zamjena može pretpostaviti i u Oxfordskom zborniku (Ms. Canon. Lit. 414)¹⁶ iz 15. st. na listu 49d u tekstu Zlatne mise u molitvi: *Da primet' crk(a)v' tvoê g(ospod)i m(o)l(imь) te b(la)ž(e)n(a)go ivana krstit(e)la častii veselie po nemže svoego privoeniê poz'na saz'datela g(ospod)a n(a)šego is(u)h(rьst)a s(i)na tvoego iže s toboii...* Za razliku od prethodnoga primjera, ovdje je tekst savršeno smislen i razumljiv. Tek kad se usporedi s odgovarajućim latinskim tekstom: *Sumat Ecclesia tua, Deus, beati Joannis Baptistae generatione laetitiam per quem suae regenerationis cognovit auctorem, Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui tecum...*¹⁷ vidi se da u glagoljskom tekstu za latinsku riječ *generatio* stoji *častь*, umjesto očekivanoga *roenie*, *roždenie* ili *roјstvo*. Ponovno se to može pravdati slobodnim prijevodom i time da se prevoditelju riječ *častь* činila priličnijom i boljom od *roenie*, ali najvjerojatnije je objašnjenje toga primjera da je prevoditelj, ili neki latinski prepisivač prije njega, zamijenio latinske riječi *generatio* i *veneratio* i tako smo u glagoljskom tekstu, umjesto *rođenja*, dobili *čast*.

7. O duše k(a)ko vred' gredeš' na n(e)b(e)sa

Za prilog *vredь* koji znači "odmah", "skoro" ili "brzo" Akademijin rječnik¹⁸ kaže da "Dolazi od XVI vijeka u čakavskih pisaca, naročito često u Barakovića, i u rečena dva kajkavska rječnika"¹⁹ U građi skupljenoj za *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* tri su potvrde te riječi: 1. u već spominjanom Oxfordskom zborniku iz 15. st. na listu 2b: *O duše k(a)ko vred' gredeš' na n(e)b(e)sa počekai da vidimo ako e ča našega z'лаго dela v tebi*, 2. u Zborniku Berčićeve zbirke br. 5 iz 15. st.²⁰ na listu 35v: *da ako hočeš' stv(o)riti s' nami člov(ê)koliibie povei n(a)mi vredь*.²¹ i 3. u tiskanom

¹⁶ Zbornik je opisao Tadin 1954: 139–144.

¹⁷ Vidi *Missale Romanum* 426.

¹⁸ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio XXI: visokorođen – zaklanje*. Zagreb 1973–1974: 450.

¹⁹ Misli se na Belostenčev i Jambrešićev rječnik.

²⁰ Opisao ga je Milčetić 1955: 105–108.

²¹ Paralelni grčki tekst glasi: *Εἰ οὖν ποιεῖς τὴν φιλανθρωπίαν μεθ' ἡμῶν ἀδελφέ, εἰπέ ἡμῖν συντόμως*. Vidi Bonnet 1959: 71–72.

Baromićevu brevijaru iz 1493. godine na listu 522d: *i tada vredb da bi gdo ne unesalb t(è)lo ego.*²² Budući da su sve tri potvrde iz 15. stoljeća, to znači da potvrđenost ove hrvatske riječi možemo pomaknuti za još jedno stoljeće unaprijed.

8. I ukovaše svêdri i oskrdi da nebo prosićemo

U Petrisovu zborniku iz 1468. na listu 230r u tekstu iz Baruhove apokalipse *I sazidaše stlp' č. (= 1000) tisuć' sežani i ukovaše svêdri i oskrdi da nebo prosićemo da vidimo kakovo e ili e cigleno ili e kameno ili mêdêno* pojavljuju se dvije neobične riječi: *svêdri* i *oskrdi*. Riječ *svêdrb* koja znači "svrdlo"²³ (grč. τρύπανον) nije potvrđena u *Slovníku*, a to joj je jedina potvrda i u građi *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*. U Akademijinu je rječniku potvrđena u ekavskom obliku *svedar* te u ikavskom obliku kao *svidar* ili kao umanjenica *svidrić*.²⁴ To je dakle jedina potvrda te riječi dosad pisana jatom. Riječ *oskrdb* koja označuje nekakvo oruđe za siječenje kamena (sjekira, sječivica, – grč. λαξευτήριον lat. *ascia*)²⁵ ima dvije potvrde u *Slovníku*,²⁶ a u Akademijinu je rječniku naveden samo oblik *oškrť* s napomenom da se govori u Crnoj Gori i da je postanje tamno.²⁷ Osim primjera iz Petrisova zbornika, u građi *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* ta je riječ potvrđena još samo u 6. stihu 73. psalma u Lobkovicovu psaltiru iz 1359. na listu 48v, u psaltiru pariškoga kodeksa Cod. slav. 11 na listu 43v i u tzv. Akademijinu brevijaru iz 15. st. na listu 17b.

9. Ot' n(e)d(è)lnikb v kuhini

Na kraju jedna sintaktička zanimljivost. U 35. glavi hrvatskoglagoljske Regule sv. Benedikta na listu 23b nalazi se i iduća rečenica: *I*

²² Paralelni je latinski tekst: *Festinauit igitur ne quis rapiat corpus*. Vidi *Breviarium de Camera*, vol. II: 963.

²³ Etimologiju vidi u P. Skok 1973: 375.

²⁴ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio XVII sunce – taj*. Zagreb 1959–1962: 164, 251 i 253.

²⁵ Etimologiju vidi u M. Fasmer 1971: 160–161 i F. Bezljaj 1982: 256–257.

²⁶ Vidi *Slovník II: K–O*, 1973: 562.

²⁷ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio IX ondje – Plančić*. Zagreb: 323.

n(e)d(ê)lnici prêd' obêdomъ malo krušca založite se. malo napinite se. da bratъi na obêdi bez mr'mra veselo služite brat'i svoei. Odgovarajući latinski tekst glasi: *Septimanarii autem ante unam horam refectiois accipiant super statutam annonam singulas sibi biberes et panem, ut hora refectiois sine murmuratione et gravi labore serviant fratribus suis.*²⁸ Zanimljivo je u tom primjeru ponavljalje objekta koji je masno istaknut. Kako je vidljivo, tome nema ni traga u latinskom predlošku gdje se objekt *fratribus suis* pojavljuje samo jednom na kraju rečenice. Pitanje je kako objasniti ponavljanje objekta u crkvenoslavenskom tekstu. Osobito je ta pojava zanimljiva za noviju transformacijsku teoriju. Smještanjem objekta iza dopunjača *da* pisar je postavio *bratъi* u žarište (fokus). Pitanje je međutim kako to treba formalno opisivati. Je li udvostručenje objekta posljedica primjene operacije *pomakni* ili je proizvedeno na koji drugi način, na primjer operacijom *spoji*? Ako nije rezultat pomicanja, onda je pitanje kako se može uspostaviti anaforička veza između dviju pojava imenice *bratъi* jer je očigledno da su te dvije pojave koreferentne (odnose se na isti objekt). Ako je do udvajanja objekta došlo pomicanjem, onda je taj primjer snažan argument za tzv. preslikačku teoriju pomicanja (engl. copy theory of movement) prema kojoj operacija *pomakni* na polaznom položaju ostavlja kopiju koja je po svemu istovjetna pomaknutoj kategoriji osim da obično nije glasovno ostvarena. Budući da je koreferentnost automatska posljedica pomicanja, tada se lako objašnjava istoznačnost dviju pojava imenice *bratъi*. Otvara se međutim problem zašto su leksikalizirane obje kopije. Obično se leksikalizira samo jedna i to najčešće ona koja je na mjestu prizemljenja. Možda se leksikalizacija na prvotnom objektnom položaju (na kraju rečenice) može objasniti latinskim utjecajem. Pisar je najprije fokusirao objekt (pomaknuo ga na žarišni položaj), a onda se poveo za latinskim predloškom pa je, pod utjecajem skupine *fratribus suis* na kraju rečenice, ponovio objekt. Jedno je nesporno: taj primjer postavlja zanimljive teorijske probleme bez obzira na to kako ćemo ga opisivati.

²⁸ Vidi I. Ostojić 1965: 397.

Literatura

- Bezljaj, F. 1982. *Etimološki slovar slovenskega jezika, druga knjiga: K–O*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Biblia Sacra vulgatae editionis iuxta pp. Clementis VIII decretum*. 1955. Romae: Officium libri catholici.
- Biblija* 1980. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bonnet, M. 1959. *Acta apostolorum apocrypha*. Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung.
- Breviarium de Camera, vol. I, II*. Bibliotheca Apostolica Vaticana, Liturgia. C. Folio (Venetiis 1521)
- Breviarium Romano-Seraphicum*. 1900. Ratisbonae.
- Fasmer (Vasmer), M. 1964–1973. *Etimologičeskij slovar' russkogo jazyka*. Moskva: Progress.
- Milčetić, I. 1911. Hrvatska glagoljska bibliografija. *Starine JAZU* 33.
- Milčetić, I. 1955. Berčićeva zbirka glagoljskih rukopisa i štampanih knjiga u Lenjingradu. *Radovi Staroslavenskog instituta* 2: 93–128.
- Missale Romanum*. 1887. Ratisbonae.
- Moszyński, K. 1957. *Pierwotny zasiąg języka prastłowiańskiego*. Wrocław: Zakład narodowy imienia ossolińskich.
- Ostojić, I. 1965. *Benediktinci u Hrvatskoj, sv. III*. Split: Benediktinski priorat–Tkon.
- Pantelić, M. 1967. Prvotisak glagoljskog misala iz 1483. prema misalu kneza Novaka iz 1368. *Radovi Staroslavenskog instituta* 6: 5–108.
- Pantelić, M. i A. Nazor 1977. *II. novljanski brevijar. Hrvatskoglagoljski rukopis iz 1495*. Zagreb: Staroslavenski institut i Turistkomerc.
- Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*. 1991. – Zagreb: Staroslavenski institut.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. 1880.–1976. Zagreb: JAZU.
- Skok, P. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- Slovník jazyka staroslověnského*. 1959.–1997. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- Štefanić, Vj. 1969–1970. *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije, I. i II*. Zagreb: JAZU.
- Tadin, M. 1954. Glagolitic Manuscripts in the Bodleian Library. *Oxford Slavonic Papers* 5: 133–144.
- Tischendorf, K. von 1966. *Apocalypses Apocryphae*. Hildesheim: Georg Olms Verlagsbuchhandlung.

Vajs, J. 1910. *Nejstarši breviář chroatsko-hlaholskǵj*. Praha: Náklad král. České společnosti náuk.

Gleaning through Croato-glagolitic Codices

Summary

The paper deals with some interesting errors and rare and unusual forms in Croato-glagolitic codices. The form *utroenie duše* (for Latin *afflictio animi*) is explained by the substitution of the Glagolitic letters *u* and *o* in the protograph: *utruenie duše*. There are two interesting examples of omission of negation, which cause the sentence to have the opposite meaning. The origin of the form *niemь kždо* is in the wrong interpretation of the Church Slavonic *niedimь kždо*, while the genitive form *črtago* originated by the substitution of the ending *-oga*, which the scribe mistakenly took as the Croatian adjectival ending, by the Church Slavonic ending *-ago*. In two cases the departure of the Church Slavonic text from the Latin protograph is the result of the substitution of Latin words. The substitution of the noun *calamitas* with the verb *clamare* (probably in the second person singular present) gave the text *semrť bludomь zoveši* instead of the expected *semrť, bludь, paguba*. The substitutions of the nouns *generatio* and *veneratio* causes the appearance of the word *častь* instead of *roždenie*. Then the author draws the attention to three rare words: the adverb *vredь* and nouns *svědrь* and *oskrьdь*. In the end the author describes one syntactically interesting example of the repetition of the object.

Key words: Croato-glagolitic codices, rare and unusual forms, interesting errors

Ključne riječi: hrvatskoglagoljski kodeksi, rijetki i neobični oblici, zanimljive pogreške